

#0 |

Informe ECCA

Gener 2020

El projecte ECCA/CELRoM: continguts i objectius

Resum: En aquest informe abordarem breument el tema de la diversitat lingüística per a explorar a continuació algunes de les característiques de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, l'instrument legal més important per a la protecció i la promoció de la diversitat lingüística a Europa. Per acabar, explicarem els continguts i els objectius del projecte ECCA ("European Charter Classroom Activities" en anglès; conegut com a projecte CELRoM a l'àmbit catalanoparlant), que porta els principis de la Carta a la pràctica a l'aula.

Paraules clau: Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, diversitat lingüística, llengües regionals, llengües minoritàries, educació, política lingüística, projecte ECCA, jovent, activitats escolars

Autoria: Elija Lutze, Universitat Jaume I / Xarxa Vives d'Universitats, lutze@uji.es

LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA

La diversitat lingüística és un dels patrimonis culturals comuns de la humanitat. Les llengües humanes no sols constitueixen un sistema de comunicació únic en el regne animal, sinó que són vehicles de transmissió, organització i creació de coneixement, són senyes d'identitat individuals i col·lectives i són reflexos de l'evolució, les societats i les cultures dels éssers humans i els seus pobles. Malgrat això, avui dia s'estima que moltes llengües desapareixeran o pateixen el risc de ser substituïdes: de les vora 6,700 llengües que hi ha arreu del món, un alt percentatge d'aquestes llengües estan amenaçades, segons el Fòrum Permanent sobre Afers Indígenes de l'ONU (2016)¹.

Per això és que la Unesco va declarar l'any 2019 l'Any Internacional de les Llengües Indígenes (o Autòctones, en la versió en francès), per tal de promocionar i protegir la diversitat lingüística, millorar la vida dels parlants de llengües indígenes i contribuir al desenvolupament sostenible del món. La Unesco aprofita aquesta ocasió també per a destacar el valor de la

¹ D'acord amb la informació proporcionada en el lloc web de l'Any Internacional de les Llengües Indígenes: <https://en.iyil2019.org/>

diversitat lingüística i la importància que tenen les llengües per als seus parlants, per a la humanitat i per al nostre planeta. Així doncs, en la introducció al pla d'acció de la Unesco (2018: 2), s'afirma, entre altres:

La llengua és un component bàsic dels drets humans i de les

llibertats fonamentals i és essencial per a aconseguir el desenvolupament sostenible, la bona governança, la pau i la reconciliació. La llibertat d'una persona d'usar la llengua que tria és un requisit previ a la llibertat de pensament, la llibertat d'opinió i la llibertat d'expressió, a l'accés a l'educació i la informació, a l'ocupació i a altres valors consagrats en la Declaració Universal de Drets Humans.²

² La traducció d'aquesta citació (i les següents) al català és nostra.

LA CARTA EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS O MINORITÀRIES (CELROM)

³ Vegeu Coulmas (2017: 7) per a més informació.

És clar que Europa no és cap excepció d'aquesta regla. Tot i que és el continent amb menys diversitat lingüística si el comparem amb altres regions o continents³, segons Ethnologue hi tenim més de 200 llengües autòctones (és a dir, sense comptar-hi les llengües de les persones immigrades), algunes de les quals són oficials als estats on es parlen, altres tenen reconeixement parcial i altres no tenen cap mena de reconeixement legal. Segons Halwachs (2017: 22), la democratització del segle xx i l'evolució d'una concepció ètnica de l'estat-nació a una de més cívica van portar com a resultat "la transformació de la diversitat lingüística oficial d'Europa des de la simple addició de llengües nacionals fins a la consideració de totes les llengües [...]. [...] la diversitat lingüística passa a formar part de l'autopercepció europea". Davant d'aquesta situació, doncs, no ens ha de sorprendre que el Consell d'Europa protegira i promocionara la diversitat lingüística pròpia d'Europa i els drets lingüístics de la

GIVING REGIONAL
AND MINORITY
LANGUAGES A SAY!

EUROPEAN
CHARTER FOR
REGIONAL OR
MINORITY
LANGUAGES

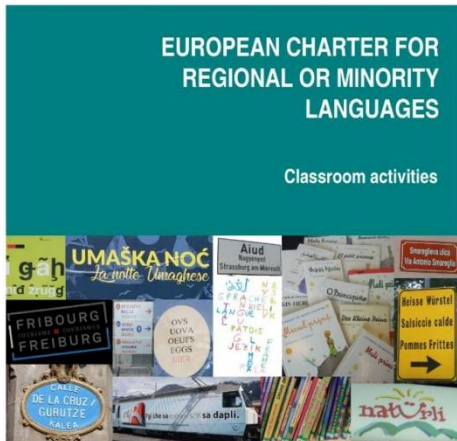
ciutadania europea. El Consell d'Europa és, al capdavant, una institució supraestatal i intergovernamental (creada per governs d'estats), i alhora la major organització de drets humans d'Europa: al cap de sols un any de la creació, va adoptar la Convenció Europea de Drets Humans l'any 1950; des d'aleshores "el Consell s'ha focalitzat en el desenvolupament dels drets humans, la democràcia parlamentària, l'estat de dret i la promoció dels valors [...] Com a part dels esforços per a desenvolupar els mecanismes per a definir i protegir els drets humans i especialment els drets de les minories, l'agenda del Consell inclou qüestions relatives a la llengua" (Bugarski 2017: 43). A hores d'ara, el Consell d'Europa compta amb 47 estats membres, amb un nombre aproximat de 800 milions d'habitants, i és la institució paneuropea més antiga.

Pel que fa a la promoció i la protecció de la diversitat lingüística el document més important que ha elaborat el Consell d'Europa és la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (Consell d'Europa 1992), una convenció internacional, legalment vinculant per als estats que la signen i ratifiquen, "dissenyada, d'una banda, per a protegir i promoure les llengües regionals o minoritàries com a aspecte amenaçat del patrimoni cultural europeu i, de l'altra, per a fer possible als parlants de llengües regionals o minoritàries d'usar-la en la vida privada i pública" (Halwachs, 2017: 23). Aquest tractat és únic, atès que és el principal instrument legal internacional (i l'únic de vinculant) per a la protecció de la diversitat lingüística a Europa. La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries va ser adoptada el 1992 i va entrar en vigor el 1998 quan el van ratificar els primers 5 estats membres del Consell d'Europa. A hores d'ara l'han signada 33 estats, dels quals l'han ratificada 25⁴; protegeix per tant 79 llengües, usades per 203 minories nacionals o grups lingüístics (Consell d'Europa 2018).

Així, per tal de fer "una contribució important a la construcció d'una Europa basada en els principis de la democràcia [i] [sic] de la diversitat cultural" (Consell d'Europa 1992: Preàmbul), la Carta promou mesures específiques per al desenvolupament d'aquestes llengües, de les quals l'Estat ha de triar, si més no, 35 amb què es compromet. Cal dir, tanmateix, que aquesta adhesió estatal a la Carta i a les mesures és lliure i que la Carta no té "gens

⁴ Els estats que l'han ratificada: Alemanya, Armènia, Àustria, Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Dinamarca, Eslovènia, Espanya, Finlàndia, Hongria, Liechtenstein, Luxemburg, Montenegro, Noruega, els Països Baixos, Polònia, el Regne Unit, la República Eslovaca, la República Txeca, Romania, Sèrbia, Suècia, Suïssa, Ucraïna i Xipre. Els estats que l'han signada, però no l'han ratificada: Azerbaidjan, França, l'Antiga República Iugoslava de Macedònia, Islàndia, Itàlia, Malta, la Federació Russa i la República de Moldàvia.

Claudine BROHY, Vicent CLIMENT-FERRANDO
Aleksandra OSZMIANSKA-PAGETT and Fernando RAMALLO

de força coercitiva”, sinó que és “una estructura [que] es crea amb una base de confiança política internacional” (Molina 2017) i que compta amb un comitè d’experts que elabora regularment informes sobre el compliment de la Carta, que envia als estats ratificants. A més, cal distingir entre dos nivells de protecció diferents que atorga la Carta: les mesures de la part II (el nivell de protecció més baix, però universal) s’aplica per defecte a qualsevol llengua que hi haja a l’estat ratificant i que complisca la definició de “llengua regional o minoritària”, mentre que la part III (el nivell de protecció més alt, però a seleccionar) s’aplica només a aquelles llengües que l’estat elegisca explícitament. Ací cal dir que la definició de “llengua regional o minoritària” és, a efectes d’aquesta carta: “una llengua emprada tradicionalment en un territori d’un Estat per un nombre inferior a la resta de la població d’aquest Estat” (Consell d’Europa 1992: art. 1); a més, ha de ser diferent de la llengua oficial de l’estat, no inclou els seus dialectes ni les llengües dels immigrants ni les llengües de signes. Sí que s’hi inclouen les llengües sense territori i les llengües oficials “menys usades”, però aquestes últimes només si l’estat ho declara a propòsit. Finalment, els àmbits d’aplicació de la carta són els següents, dels quals el primer és el més important: 1. Ensenyament, 2. Justícia, 3. Autoritats administratives i serveis públics, 4. Mitjans de comunicació, 5. Activitats i serveis culturals, 6. Vida econòmica i social, 7. Cooperació transfronterera.

Ara per ara, ja fa més de vint anys que la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries ha estat en vigor en alguns països i no hi ha dubte que ha estat una eina fonamental per a la protecció de la diversitat lingüística europea⁵. Com conclou Bugarski:

En desafiar la ideologia tradicional de l’estat nació monolingüe, ha contribuït notablement a sensibilitzar el públic en general sobre la importància de preservar el ric patrimoni lingüístic d’Europa. En altres paraules, la seua aplicació ha augmentat la visibilitat de les llengües minoritàries anteriorment descuidades a tot arreu i, sovint, ha proporcionat estratègies de recuperació per a les més amenaçades. D’aquesta manera, ha posat en relleu el fet generalment ignorat que en pràcticament tots els estats

⁵ És clar, no obstant això, que també ha tingut les seues limitacions. Com diu Halwachs (2017: 37-38): “Aquests [la Carta i els altres instruments del Consell d’Europa] reflecteixen sols el denominador comú mínim al qual van arribar els estats nació europeus en un moment històric en què la diversitat i la integració eren prioritàries en l’agenda”.

L'ensenyament ha d'estar sempre al servei de la diversitat lingüística i cultural, i de les relacions harmonioses entre diferents comunitats lingüístiques d'arreu del món.

Declaració Universal dels Drets Lingüístics

europaus hi ha llengües minoritàries que mereixen rebre suport. [...]

I, de manera bastant general, la Carta ha estimulat les comunitats minoritàries a participar activament en assumptes d'interès comú. Això ha donat lloc a una major consciència dels seus drets entre els membres de les minories i a una actitud més positiva cap a les seues llengües, alhora que ha encoratjat les autoritats estatals a assumir les responsabilitats en aquest àmbit de manera més sistemàtica, entre altres coses, mitjançant l'establiment de diverses institucions, comissions i programes culturals i pedagògics per a les llengües minoritàries.

En conclusió, les fites de la Carta després de divuit anys de funcionament es poden considerar satisfactòries, ja que ha reeixit a desencadenar un procés a llarg termini, sense límits de fet, d'intervenció social creativa en un àmbit fins aleshores bastant desatès. Constitueix un testimoni viu dels esforços mútuament enriquidors dels estats europeus per a millorar la qualitat de vida al continent i per a afirmar alguns dels principals valors culturals de la nostra era, al mateix temps que ofereix una resposta possible als reptes de la globalització cultural i lingüística a què Europa s'enfronta cada vegada més.

(2017: 56-57)

ACTIVITATS EDUCATIVES AL VOLTANT DE LA CELROM I EL PROJECTE ECCA

Calia, no obstant els avanços de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (CELRoM), donar-la a conèixer més, ja que, segons Ramallo (2017), “sobre la Carta hi ha un desconeixement notable”, per la qual cosa “s’estan fent avanços en el mateix Consell d’Europa per a divulgar la Carta”. Efectivament, com ens ha confirmat Climent-Ferrando en una entrevista recent, “els experts ja la coneixien, però calia anar més enllà i conscienciar la gent que no coneix la Carta ni el concepte de diversitat lingüística; per exemple dins dels estats que l’han ratificada calia crear sensibilització, en l’àmbit

educatiu, que hi ha aquest document legalment vinculant”. Per a celebrar el XX aniversari de la Carta, es va decidir elaborar una guia educativa amb activitats per a l’aula de Secundària; ensems, aquesta guia educativa serviria per a fer més visible la Carta i proporcionar una eina per a difondre informació i conscienciar sobre la diversitat lingüística en el sistema escolar. Així doncs, el Secretariat de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries va designar la tasca d’elaborar aquesta publicació a un equip d’experts: Fernando Ramallo, Claudine Brohy, Vicent Climent-Ferrando i Aleksandra Oszmianska-Pagett; la publicació és, per tant, una iniciativa del Consell d’Europa, en col·laboració amb la Universidade de Vigo, la Université de Fribourg/Universität Freiburg, la Wyższa Szkoła Języków Obcych

a Poznań i la Xarxa Europea per a la Diversitat Lingüística (NPLD, en anglès).

Un dels reptes en l'elaboració del document, segons Climent-Ferrando, va ser la decisió del destinatari de les activitats, d'una banda, i l'adaptació del llenguatge del document a aquest públic, de l'altra. Finalment, es va decidir elaborar un document amb activitats per a l'àmbit de Secundària (a partir d'11-12 anys), amb un llenguatge planer i amè, sense gaires tecnicismes, que constara de 3 parts: la part A és una introducció a la diversitat lingüística i una descripció de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries; la part B és la descripció de 3 exemples d'estats que han ratificat la Carta, concretament Suïssa, Espanya i Polònia; i la part C és un recull de 10 activitats educatives, per a diferents edats, sobre temes relacionats amb les llengües regionals o minoritàries i la Carta:

- Què és una llengua minoritària?
- Prejudicis lingüístics
- Biografia d'un parlant famós o d'una parlant famosa d'una llengua minoritària
- Dia/dies o setmana de la llengua minoritària
- Toponímia i paisatge lingüístic
- Editatò, activitat d'editar la Wikipedia
- Nous i noves parlants
- Varietat de sistemes d'escriptura
- Llengües no territorials
- Llengües de signes

Aquesta guia d'activitats educatives "no s'ha de quedar en un calaix", com ens ha dit Vicent Climent-Ferrando; de fet, el que més s'esperen els experts que han elaborat la guia és que s'aplique a l'aula, "que s'utilitze". Només d'aquesta manera es pot complir el que per a Climent-Ferrando és clau: la "sensibilització"; i no es tracta només de "convèncer els que ja estan convençuts, sinó també arribar als llocs monolingües, encara que també a casa nostra fa molta falta a causa de la disglòssia i els prejudicis".

⁶ Per al català: la Xarxa Vives d'Universitats. Per al frisó: Provinsje Fryslân i Afûk. Per al friülà: Agenzie Regjonâl pe Lenghe Furlane (ARLeF) i Centri pal Disvilup de Lenghe e de Culture dal Friül de la University of Udine. Per al ladí: Comun General de Fascia. Per a l'hongarès: Partium Christian University.

⁷ En l'àmbit catalanoparlant, coordinat per la Xarxa Vives d'Universitats, l'aplicació de la guia a les escoles valencianes rep el nom de "programa pilot CELRoM".

Només així, mitjançant la conscienciació sobre la diversitat i els drets lingüístics, podem crear un món lingüísticament sostenible. D'acord amb aquesta idea, l'any 2019 set socis de la NPLD⁶ han iniciat el projecte ECCA ("European Charter Classroom Activities"), el primer projecte que ha rebut una subvenció per part de la NPLD, com a programa pilot per tal d'aplicar la guia en Secundària, concretament en cinc comunitats lingüístiques diferents: la catalanoparlant⁷, la frisoparlant, la friülanoparlant, l'hongaresoparlant i la ladinoparlant. Tal com la cap del projecte Sabrina Rasom (2019) va expressar a la reunió inicial a Brussel·les, cal "acostar joves i docents de diferents regions lingüístiques, facilitar l'intercanvi de bona praxi i conscienciar la ciutadania europea"; recordava, a més, que la unió fa la força, particularment pel que fa a les comunitats de llengües minoritàries. Més informació sobre el projecte ECCA en el lloc web següent: thisismylanguage.eu

Hi, I'm Andreas de Poldin, from Sèn Jan

BIBLIOGRAFIA

- Bugarski, Ranko (2017): "The European Charter for Regional or Minority Languages comes of age", en Filipović, Jelena i Julijana Vučo (ed.): *Minority Languages in Education and Language Learning: Challenges and New Perspectives*. Belgrad: Universitat de Belgrad.
- Brohy, Claudine, Vicent Climent-Ferrando, Aleksandra Oszmianska-Pagett i Fernando Ramallo (2019): *European Charter for Regional or Minority Languages. Classroom Activities*. Estrasburg: Consell d'Europa. [Traducció al català al càrrec del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: *Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. Activitats a l'aula.*]
- Comitè de seguiment de la Declaració Universal de Drets Lingüístics (1998): *Declaració Universal de Drets Lingüístics*. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona.
- Coulmas, Florian (2017): *An Introduction to Multilingualism: Language in a Changing World*. Oxford: Oxford University Press.
- Consell d'Europa (1992): *European Charter for Regional or Minority Languages*. Estrasburg: Consell d'Europa. [Traducció i publicació en català l'any 2001 al càrrec del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: *Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.*]
- Consell d'Europa (2018): "States Parties to the European Charter for Regional or Minority Languages and their regional or minority languages", lloc web del *Council of Europe*. Consultat el 31 de desembre de 2019 en <https://rm.coe.int/states-parties-to-the-european-charter-for-regional-or-minority-langua/168077098c>
- Filipović, Jelena (2017): "Modular approach to minority language teaching/learning: knowledge at the heart of learning", en Filipović, Jelena i Julijana Vučo (ed.): *Minority Languages in Education and Language Learning: Challenges and New Perspectives*. Belgrad: Universitat de Belgrad.
- Halwachs, Dieter W. (2017): "Language, Plurality, and Minorities in Europe", en Filipović, Jelena i Julijana Vučo (ed.): *Minority Languages in Education and Language Learning: Challenges and New Perspectives*. Belgrad: Universitat de Belgrad.
- Molina, Sixto (2017): "A monitorización do cumprimento da Carta Europea para as Linguas Rexionais ou Minoritarias", Discussion Forum on European Charter for Regional or Minority Languages. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. Consultat el 31 de desembre de 2019 en <https://www.youtube.com/watch?v=84zJ1G3xJQo>
- Ramallo, Fernando (2017): "Inauguración", Discussion Forum on European Charter for Regional or Minority Languages. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. Consultat el 31 de desembre de 2019 en <https://www.youtube.com/watch?v=77G67RzFflo>
- Rasom, Sabrina (2019): "Presentation of the European Charter Classroom Activities (ECCA) project", European Charter Classroom Activities (ECCA) Kick-off Meeting, 15 de novembre de 2019, Brussel·les.

La informació i les opinions expressades en aquest article pertanyen exclusivament als autors i no reflecteixen necessàriament l'opinió oficial de la NPLD ni de les organitzacions que conformen el projecte ECCA. Ni els membres de la NPLD ni cap dels membres de les organitzacions implicades en el projecte ECCA o persones que actuïn en nom seu poden ser responsables de l'ús que es pugui fer de la informació que s'ofereix.

La reproducció n'és autoritzada sempre i quan se'n referencii la font.

Sobre ECCA Reports:

La sèrie de publicacions ECCA Reports té per objectiu difondre els continguts del projecte ECCA i contribuir a la sensibilització sobre la importància essencial de la Carta Europea per les Llengües Regionals o Minoritàries; influir en l'opinió pública i donar suport a l'activitat del Consell d'Europa en la promoció de la Carta. ECCA és un projecte dirigit a joves europeus a través d'una xarxa d'escoles interessades a desenvolupar i aplicar activitats específiques a les aules i intercanviar les experiències entre alumnes de diferents regions.

Tres universitat estan involucrades en la redacció dels ECCA Reports: Partium Christian University, Xarxa Vives d'Universitats i la Universitat d'Udine-CIRF. El rol d'aquestes universitats és essencial per monitoritzar la posada en pràctica de les activitats des d'un punt de vista acadèmic, tot combinant la part pràctica i la científica i contribuint a la disseminació dels resultats a diversos nivells.

Consell editorial:

*Ypie Boersma, Província de Frísia
Sabrina Rasom, Comun General de Fascia*

Coordinació:

*Sabrina Rasom, Comun General de Fascia
Eva Soms i Bach, NPLD*

Disseny:

Agència Regional per la Llengua Friülana (ARLeF)

El projecte ECCA (sigla de l'anglès "European Charter Classroom Activities") està subvencionat per la Xarxa per la Promoció de la Diversitat Lingüística (NPLD, en anglès). Els següents membres de la NPLD són responsables del projecte: Comuna General de Fascia (Província de Trento, Itàlia), com a líders, govern provincial de Frísia (Països Baixos), ARLeF (regió friülana, Itàlia), Afûk (frísia, Països Baixos), Universitat d'Udine-CIRF (regió friülana, Itàlia), Xarxa Vives d'Universitats (València, Espanya) i Partium Christian University (Oradea, Romania).

Més informació sobre ECCA a thisismylanguage.eu